

Előszó

A 16. századtól a 20. századig mintegy 25 verses Bibliafordítás készült katolikus és református használatra. Mindegyikük a Szentírás kiválasztott, kisebb részét tartalmazza az Ó- vagy az Újszövetségből. A teljes Újszövetséget – eddigi kutatásaim szerint – először Búza Sándor szatmári egyházmegyes pap fordította le versbe szedve magyar nyelvre az 1880-as években.¹ Vele szinte párhuzamosan dolgozott Varga Lajos Jászárokszálláson, akinek Verses Szentírása az Ószövetség könyveiből is sokat merít, s ami először 1899-ben jelent meg.²

Varga Lajos Verses Szentírása az Egri Nyomda Rt-nál jelent meg többféle változatban. A hazai olvasóközönségen kívül eljutott az Amerikába kivándorolt magyarokhoz is. A nyomda legsikeresebb kiadványa volt. Ezeket a kérdéseket részletesen tárgyal Antalóczi Lajos a nyomda történetét feldolgozó könyvében.³ Nemcsak katolikusok, hanem protestánsok is előszeretettel olvasták. Magam pl. a kárpátaljai Nagydobronyban láttam református adatközlőknél.

Bálint Sándor *Egy magyar szentember*. Orosz István önéletrajza előszavában hívta fel a figyelmet – más szentemberek társaságában – Varga Lajosra és Verses Szentírására.⁴ Bálint Sándor a szegedi egyetemen doktori értekezés témájaként a Verses Szentírást ajánlotta Lugossy Ilonának,⁵ aki 1948-ban ledoktorált *Varga Lajos és a Verses Szentírás* című doktori értekezésével. Amikor 1992-ben, a Bálint Sándor által közzétett Orosz István önéletrajz kiadásának 50. évfordulóján az 1. Szegedi Vallási Néprajzi Konferenciát tartottuk, Lugossy Ilona elővette doktori értekezését, s abból előadást tartott, ellenőrizte Varga Lajos személyes adatait, majd az előadást tanulmányra átdolgozva megjelentette.⁶ Máig erre a tanulmányra hivatkozik mindenki, amikor a Verses Szentírásról szól.

Ezért is tartottuk fontosnak, bár majdnem hetven év telt el a disszertáció megírása óta, hogy Lugossy Ilona értekezését eredeti, teljes formájában megjelentessük. Számos olyan megállapítása van Lugossy Ilonának Varga Lajos stílusát, forrásait, az általa feldolgozott egyes témákat illetően, amit a későbbi folklorisztikai

1 Búza Sándor dr. (Munkács, 1848 – Tiszaújlak 1905) szatmári egyházmegyes lelképásztor, Népies költeményeket irt Beregi Sándor név alatt a *Magyar Allamba, Katholikus Hetilapba* s főleg az *Egri Népujságba*, melynek állandó munkatársa volt. *Magyar Katolikus Lexikon II.* Budapest, 1993. 123. A Megváltó című verses Újszövetség-fordítása négy kiadást ért meg: Szatmár, 1885, 1886, 1892, 1907. Elemzésre vár.

2 Első kiadás: 1900-1902, második kiadás: 1902-1908, harmadik kiadás: 1908-1910, negyedik kiadás: 1918-1924, ötödik kiadás: 1930-1932. A Varga Lajos-féle egri Vers Szentírás-kiadások történetét röviden Antalóczi Lajos foglalta össze. ANTALÓCZY 1986. 89. skk.

3 ANTALÓCZI 1986. passim, de különösen 89-95.

4 BÁLINT 1942.

5 Lugossy Ilona 1923. február 10-én született Szolnokon, s 2010. március 6-án halt meg Budapesten. A győri Magyar Királyi Tanítóképzőben szerzett diplomát 1942-ben, majd a szegedi tudományegyetemen folytatta tanulmányait magyar – német szakon, ahol 1948-ban végzett. Ugyanebben az évben Bálint Sándornál doktorált. 1955-ben a Vinculum Caritatis Közösség keretében végzett tevékenysége miatt öt másik társával együtt letartóztatták és egy év börtönbüntetésre ítélték. Az 1956-os októberi forradalom kitörése előtt pár nappal szabadult. Előbb általános iskolában, majd a kispesti Egészségügyi Szakközépiskolában tanított, innen ment nyugdíjba. Az életrajzi adatokat keresztlányának, Csillag Kristófné Lugossy Mariannának köszönöm!

6 LUGOSSY 1998.

kutatások megerősítettek. Különösen is látjuk ezt Nagy Ilona tanulmányaiban.⁷ Megfigyeléseinek pontossága, a német nyelvű verses szentírásokkal való rövid összevetés miatt a doktori értekezés közreadása nemcsak tudománytörténet szempontjából fontos tehát.

Lugossy Ilona 1995-ben által újra legépelte doktori értekezését, ami az eredeti doktori disszertációval azonos. A különbség csupán annyi, hogy kézirata végéhez két rövid bekezdésnyi kiegészítést tett. Egyik Varga Lajos linzi és grazi életével kapcsolatos kutatásainak negatív eredményét tartalmazza, a másik pedig utal a II. vatikáni zsinat utáni megváltozott körülményekre.⁸

A mostani kiadásban Lugossy Ilona munkája mellé két másik tanulmányt tettünk. Márton Dorottya írása 2014-ben készült néprajz BA szakdolgozatként, s a Szent Család egyiptomi menekülésének mondáit dolgozta fel. Sok vonatkozásban álláspontja megegyezik Lugossy Ilona és Nagy Ilona megállapításaival. Különösen részletesen és nemzetközi összehasonlításban elemzi a gyöngyvirág keletkezésének történetét. Barna Gábor tanulmánya pedig a Verses Szentírásnak azokat az epizódjait mutatja be, amelyekben Varga Lajos a gazdaságról és a szegénységről szóló nézeteit ismerhetjük meg.

Az elmúlt évtizedekben megnőtt az érdeklődés Varga Lajos *Verses Szentírása* iránt. A 19-20. század eleji egri kiadásokat követően a rendszerváltás után, 1995-ben a Grafolit Kiadó jelentette meg Antalóczi Lajos előszavával, Dr. Boros Ferenc utószavával.⁹ Majd 2008-ban az Ős-Kép Kiadó jelentetett meg egy újabb kiadást, végül pedig a Pytheas Kiadó gondozta a Verses Szentírás facsimile változatát.¹⁰

E kiadói érdeklődés mögött egy erős laikus történeti, idealizáló szemléletet látunk. Reméljük, hogy kötetünk tanulmányait a Verses Szentírás alapos folklorisztikai és vallási néprajzi vizsgálata követi, ami nemcsak a szöveget és forrásvidékét elemzi, hanem azt a szerepet is, amit Varga Lajos verses munkája játszott a 20. század megélt vallásosságában.

Barna Gábor

⁷ Nagy 2001. passim, különösen a Mária legendák, illetőleg Mária halála című fejezetekben.

⁸ A másik bekezdés a katolikus egyház tanításának változására utal a bibliolvasással, a népi vallásossággal, a hagyománnyal kapcsolatban. A Lugossy Ilona által hivatkozott íráson túl lásd még: *A népi jámborság és liturgia direktóriuma. Alapelvek és iránymutatók*. Budapest, Szent István Társulat, 2005.

⁹ *Verses Szentírás vagy Biblia. Az Ó- és Újszövetség története*. Grafolit: Budapest, 1995. Ez a kiadás azonban belenyúlt az eredeti szövegbe, s nemcsak a sajtóhibákat javította kis, hanem részeket elhagyott, s javította a prozódia és a rímek esetleges döccenőit. E kiadásnak értékes része viszont Antalóczi Lajos előszava a 19. század második felének vallási ponyváiról, s az Egri Nyomda Rt. szerepéről, a Verses Szentírás különféle kiadásairól.

¹⁰ *Verses Szentírás vagy Biblia. Az Ó- és Újszövetség története*. Ős-Kép Kiadó, 2008., ugyanaz Pytheas Kiadó, Budapest, é.n.

Irodalom

ANTALÓCZI Lajos

1986 *Az Egri Nyomda Rt. története 1893-1949. Tanulmányok Heves megye történetéből* 9. Eger.

BÁLINT Sándor

1942 *Egy magyar szentember. Orosz István önéletrajza.* Budapest.

LUGOSSY Ilona

1998 Varga Lajos jázsági búcsúvezető, a Verses Szentírás alkotója (1855-1909).

In: Barna Gábor (szerk.) *Szentemberek – a vallásos élet szervező egyéniségei.* Néprajzi Tanszék, Szeged – Magyar Néprajzi Társaság, Budapest. 51-67.

NAGY Ilona

2001 *Apokrif evangéliumok, népkönyvek, folklór.* Budapest: L'Harmattan.